

FinQ

Referenčný rámec
na rozvíjanie
finančnej kultúry
žiačok a žiakov

IQ + EQ + FinQ
3Q PRE ŽIVOT

Rozmnožovanie a šírenie tohto diela alebo jeho časti akýmkoľvek spôsobom bez výslovného písomného súhlasu vydavateľa je porušením autorského zákona.

FINANČNÁ ROVNICA

IQ + EQ + FinQ = 3Q PRE ŽIVOT

System bol vytvorený na základe **DaCoSiDe**
Database of Cognition and Social Interaction Descriptors

REFERENČNÝ RÁMEC NA ROZVÍJANIE FINANČNEJ KULTÚRY

Referenčný dokument programu FinQ

Autori: Darina De Jaegher, Boris Ďuriš, Ivana Gregorová, Viliam Kratochvíl,
Jana Mníchová

Recenzent: Kálmán Petőcz

Vydal: © EDUAWEN EUROPE, s. r. o.
Jašíkova 6
821 03 Bratislava

1. vydanie, 2018

ISBN 978-80-973354-0-3

ŠTRUKTÚROVANÝ RÁMEC NA ROZVÍJANIE FINANČNEJ KULTÚRY

Programový dokument „FinQ“ vychádza zo širšieho kontextu, ktorý predstavuje kategória kultúry. Vo všeobecnom zmysle ju môžeme charakterizovať „ako súhrn významov, v ktorých žijú ľudia, resp. zvykov, postojov, spôsobilostí, vedomostí a hodnotení, ktoré si v spoločnosti odovzdávajú, pričom hlavným nosičom tohto odovzdávania je jazyk.“¹

Súčasťou tohto súhrnu významov sú prirodzene aj ekonomické i sociálne problémy, s ktorými sa ľudia neustále konfrontujú v každodennom živote. Práve z tejto konfrontácie sa vytvára istý spôsob finančnej kultúry ako určitý celok, ktorý obsahuje mnohostranné oblasti ekonomicko-sociálneho myslenia ľudí nielen v ich poznávacej, ale aj hodnotovej rovine, teda v ich emóciách, postojoch a názoroch.

Preto ťažiskovým cieľom nášho programového dokumentu je diagnostikovať a rozvíjať ekonomicko-sociálne myslenie našich žiačok a žiakov na základných a stredných školách, aby si postupne osvojili kompetencie finančnej kultúry, teda schopnosti a spôsobilosti orientovať sa v mnohosti finančných i ekonomických situácií, s ktorými sa stretávajú vo svojom živote. To znamená z našej strany neustále odkrývať ich žitý prítomný vzťah k ekonomickým a sociálnym otázkam, lebo vo viacerých humanitno-sociálnych i niektorých prírodovedných učebných predmetoch je i môže byť prítomná kategória hospodárstva (ekonomiky) či už v kontexte minulosti, prítomnosti i budúcnosti. **Tento postup je potom odrazom snahy nás učiteľov odkrývať, rozvíjať a prehľbovať ekonomicko-sociálne vedomie svojich žiačok a žiakov.** V centre našej pozornosti je sociálna štruktúra a zameranosť na spoločenskú orientáciu, ktorú možno jednoduchšie vyjadriť konkrétnymi výroky v protiklade chudobný – bohatý, to znamená v zmysle, ako bola a je ekonomicky i sociálne stratifikovaná spoločnosť, ktorej sme dnes súčasťou.

Ekonomicko-sociálne vedomie je „vedomím o spoločenskej nerovnosti, jej vzniku, prerozdelení a legitimitě. Jeho rozvíjaním sa snažíme podporovať schopnosti a spôsobilosti žiačok a žiakov, rozpoznať, problematizovať a kriticky posudzovať sociálne a ekonomické rozdiely v spoločnosti v minulosti, prítomnosti i budúcnosti.“² Na prvý pohľad sa môže zdať, že vedomie o spoločenskej nerovnosti je zastaranou dimenziou, ale stála prítomnosť chudoby, resp. detskej chudoby i neustále sa výrazne prehľbujúca nerovnosť medzi ľuďmi v súčasnosti, svedčí o opaku. Práve preto ako jednu z primárnych schopností

¹ SOKOL, Jan. *Člověk jako osoba. Filosofická antropologie*. Praha: Vyšehrad, 2016, s. 103.

² PANDEL, J. Hans. *Geschichtsdidaktik. Eine Theorie für den Praxis*. Schwalbach/Ts: Wochenschau Verlag, 2013, s. 146 – 147.

žiačok a žiakov by sme mali rozvíjať ich „schopnosť premýšľať a diskutovať o politických, ekonomických a sociálnych otázkach dotýkajúcich sa vlastnej krajiny, Európy a sveta.“³

Domnievame sa, že práve takéto schopnosti žiačok a žiakov tvoria závažný predpoklad k osvojovaniu a rozvíjaniu ich finančnej kultúry, v užšom vymedzení gramotnosti, predovšetkým prevažne v zmysle, ako to z aspektu primeranosti „funguje“ vo svete financií, ekonomiky a sociálneho života. K tomu si nevyhnutne potrebujú osvojovať aj celý rad kompetencií, ktoré nemožno charakterizovať len ako akýsi súbor vedomostí a zručností, ale je potrebné ich chápať ako **kontextové špecifické kognitívne výkonové dispozície**, ktoré sa vzťahujú na situácie a požiadavky v konkrétnej doméne vzdelávania. Je nevyhnutné uvedomovať si, že „kompetencia je schopnosť konať, jej stavebnými kameňmi sú vedomosti a spôsobilosti, avšak táto schopnosť sa nedá na ňu redukovať. Kompetencia je tvorená i ďalšími závažnými prvkami, napríklad vrodenými dispozíciami či kultúrnou skúsenosťou, ktorú je treba vedieť mobilizovať, a to v situáciách, ktoré sú nové (v škole sa nenacvičovali) a najčastejšie majú charakter riešenia problémov podobných bežnému životu.“⁴

Práve v tomto zmysle i snahe dosiahnuť optimálny stav v rozvíjaní finančnej kultúry, je potrebné zmeniť vzdelávacie programy tak, aby žiačky a žiaci vykonávali isté činnosti, teda niečo realizovať, preskúmať, vyšetriť, premyslieť, posúdiť, rozobrať alebo vytvoriť, ale rovnako niečo zniesť či chcieť odmietnuť, ukončiť, a veľa ďalších spôsobilostí či postojov. Tieto skutočné schopnosti žiačok a žiakov, nielen tie „školské“ ako vymenovať, určiť, uviesť, sú zložité, skladajú sa zo spôsobilostí a patria k nim prirodzene aj vedomosti. Práve tejto zložitej pripravenosti človeka k tomu, aby mohol niečo vykonávať v aktívnej činnosti, sa hovorí kompetencia⁵, ktorá napokon môže napomôcť žiačkam a žiakom postupne si osvojovať aj finančnú kultúru na rozdielnych úrovniach od A1 (úplný začiatok) po B2 (pokročilý) a uvedomovať si jej vplyv na ich súčasný i budúci život. V tomto vidíme najvýraznejšiu zmenu v porovnaní so súčasným stavom v oblasti tvorby vzdelávacích programov i v oblasti rozvíjania finančnej gramotnosti. Túto zmenu sa pokúsime vizuálne konkretizovať na nasledujúcich Vennových diagramoch.

³ NUSSBAUMOVÁ, C. Martha. *Ne pro zisk. Proč demokracie potřebuje humanitní vědy*. Praha : Nakladatelství filosofického ústavu AV ČR 2017, s. 117. Tieto schopnosti premýšľať o daných otázkach môžeme podnecovať a rozvíjať aj takými možnými otázkami učiteľa v diskusii so žiačkami a žiakmi. *Jarka, kto je to podľa teba chudobný, alebo kto je to bohatý človek? Prečo neustále hovoríme v minulosti i prítomnosti o chudobných a bohatých ľuďoch? Prečo sa tvrdí, že nerovnosť bola od počiatku vpísaná do DNA ľudskej civilizácie? Prečo sa už dávno v minulosti objavili bohatí a chudobní ľudia? Čo bolo hlavnou príčinou vzniku nerovnosti medzi ľuďmi? Niektorí ľudia v Slovenskej republike sú bohatí a iní chudobní. Prečo sú niektorí ľudia bohatší než ostatní? Koľko nerovnosti v spoločnosti je možné ospravedlniť? Čo robiť s neustále rastúcou nerovnosťou medzi chudobnými a bohatými ľuďmi vo vnútri jednotlivých krajín? Z globálneho hľadiska vlastní dolná polovica ľudstva (3,5 miliardy) približne jedno percento celkového svetového bohatstva – presne toľko ako 85 najbohatších ľudí na svete. Prečo nerovnosť rastie a vedie k prehľbovaniu nedôvery a k radikalizmu? Do akej miery sa dá táto nerovnosť znížiť? „Peniaze majú, takpovediac, všetci nejako radi.“ Prečo podľa Aristotela majú ľudia už oddávna radi peniaze? Prečo sa peniaze nepovažujú za tovar. Vysvetlite myšlienku nemeckého filozofa Georga Simmela: „Peniaze nič nehovoria, preto ani nič neskrývajú.“*

⁴ ŠTĚCH, Stanislav. *Když je kurikulární reforma evidence-less*. In *Pedagogická orientace*, roč. 23, 2013, č. 5, s. 623.

⁵ HAUSENBLAS, Ondřej. *RVP místo osnov aneb jak vysvětlit RVP kolegům*. In *Kritické listy, čtvrtletník pro kritické myšlení ve školách* č. 12, 2003, s. 3.

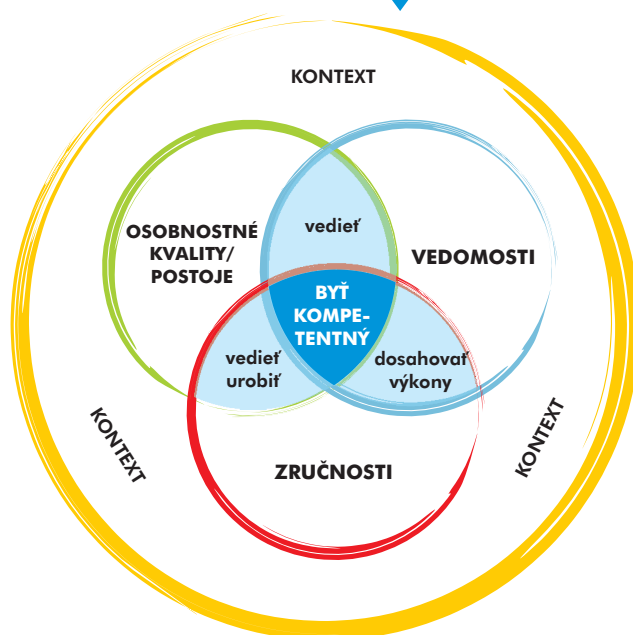
AKTUÁLNY STAV

MAŤ VEDOMOSTI A ZRUČNOSTI:

izolované vedomosti
izolované zručnosti
Nízka flexibilita
Nízka adaptabilita pre trh práce
Nízka výpovedná hodnota certifikátov

CIEĽ PROJEKTU

BYŤ KOMPETENTNÝ:

Adaptácia na rýchle zmeny
Univerzálna certifikácia
Autoevaluácia
Progres

Kompetencie - príklad:

korektné argumentovanie, pozorovanie, čítanie, zaradovanie do kontextu, posúdenie a výber alternatív, vyhodnocovanie vlastného vplyvu a pod.

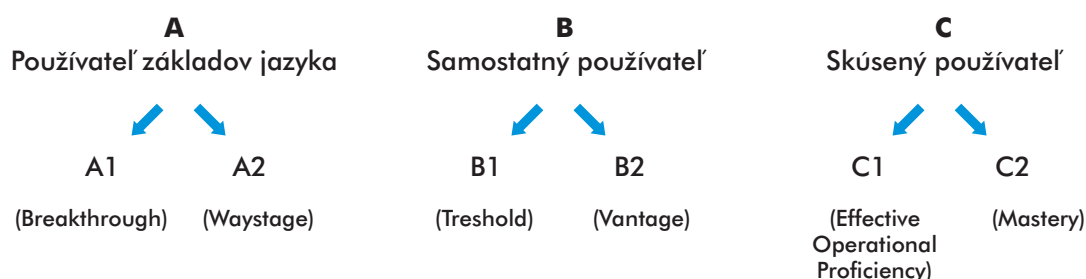
"Byť kompetentný znamená (okrem iného) vedieť sa prispôbovať rôznemu prostrediu a zmenám."

Z tohto dôvodu je nevyhnutné zamerať sa postupne na zmeny v školských vzdelávacích programoch tak, aby finančná kultúra bola súčasťou vzdelávacích štandardov všetkých učebných predmetov. Aby si učitelia jednotlivých predmetov vedeli predstaviť, akým spôsobom je možné efektívne rozvíjať finančnú kultúru a na akej úrovni, je potrebné, aby poznali kompetencie, ktoré rozvíjajú myslenie žiakov a žiačok v predmete, ktorý vyučujú. Aby sme mohli kompetencie reálne rozvíjať, musia byť typické pre celú oblasť myslenia a konania. Napríklad komunikácia, ktorá sa rozvíja najmä vo vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia má základnú kompetenciu čítanie s porozumením. Kompetencia sa rozvíja vo

výučbe materinského jazyka, vyučovacích jazykov, ako aj v cudzích jazykoch. Rozvíja sa vo formálnom i neformálnom vzdelávaní a počas celého života žiakov a žiačok v širokých kontextoch. Ak už určitú úroveň čítania s porozumením dosiahneme, nezabúdame ju, naopak ďalej ju rozvíjame. Kompetencia sa nerozvíja memorovaním. Rozvíja sa používaním v kontexte, pričom platí didaktická zásada od konkrétnejšieho k abstraktnejšiemu, od jednoduchšieho k zložitejšiemu. Úrovne rozvoja komunikačných kompetencií definuje Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky⁶ nasledovne:

- *Breakthrough* – voľne preložené ako objavovanie,
- *Waystage* – voľne preložené ako spôsobilosť potrebná na prežitie,
- *Threshold* – voľne preložené ako prahová úroveň,
- *Vantage* – voľne preložené ako širší rozhľad,
- *Effective Operational Proficiency* – účinná operačná spôsobilosť,
- *Mastery (learning)* – voľne preložené ako učenie smerujúce k zvládnutiu.

Vyjadrené graficky:

Kompetenciu dokážeme charakterizovať a opísať v každej oblasti myslenia a konania, napríklad v každej oblasti poznávania a sociálnej interakcie. Súčasne opisy jednotlivých kompetencií dokážeme zaraďovať do kognitívnych úrovní tak, ako v prípade jazykov. Takto Spoločný referenčný rámec na rozvíjanie finančnej kultúry môže uľahčiť každodennú výučbu. Škola nemusí vykonávať zmeny vo svojich školských vzdelávacích programoch a súčasne dokáže vytvoriť ideálne učebné podmienky pre žiačky a žiakov využívaním uvedeného rámca. Spoločný referenčný rámec teda stanovuje pre vzdelávacie oblasti **Jazyk a komunikácia, Matematika a práca s informáciami, Človek a spoločnosť, Človek a príroda** odstupňované kompetencie na rozvíjanie poznávania a sociálnej interakcie a opisuje ich v kontexte finančnej kultúry v štyroch kompetenčných úrovniach A1 až B2⁷. Všetky kompetencie sú zároveň kompetenciami, ktoré učiteľ sleduje

⁶ Council of Europe E.C., Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, Cambridge University Press, 2001 (ISBN 9780521005319, lire en ligne [archive]), s.24 – 25.

⁷ Spoločný referenčný rámec na rozvíjanie finančnej kultúry sa nezaobrá úrovnami špecializácie C1 a C2, nakoľko nepatria do základného vzdelávania.

v rámci svojho učebného predmetu, preto rozvíjanie finančnej kultúry nevyžaduje rozširovanie učebného obsahu. Rámec ďalej definuje vnútorný kontext potrebných spôsobilostí a zručností a vonkajší kontext potrebných vedomostí na rozvíjanie finančnej kultúry. Potom medzi základné ciele jej rozvíjania patrí:

1. Pochopiť mechanizmy a pravidlá finančnej kultúry, nariadenia a postupy, zákony, ktoré sa aplikujú v oblasti riadenia verejných financií, ďalej procesy riadenia finančných aktív alebo investícií.
2. Dokázať využívať zákony, pravidlá, procesy a normy za účelom riadenia finančných zdrojov a aktív v kontexte vytvárania alebo implementácie projektov a inovatívnych riešení.
3. Aplikovať potrebné protokoly na účely ochrany efektívneho a hospodárneho využívania finančných zdrojov. Súčasne presvedčiť sa, že rozhodnutia a návrhy rešpektujú platné zákony, nastavené pravidlá, platné štandardy a normy.

Rámec definuje šesť úrovní rozvíjania finančnej kultúry:

Úroveň A1: Úplný začiatočník, učiaci sa postupne získava vedomie o základoch na ďalší rozvoj kompetencií:

- vedomie o kvantite/hodnote,
- vedomie o odmene/strate,
- vedomie o pravidlách/zákonnostiach,
- vedomie o rôznych formách hodnoty,
- vedomie o dôsledkoch vlastných rozhodnutí.

Úroveň A2: Začiatočník, učiaci sa dokáže využívať kompetencie v situáciách každodenného života. Má:

- vedomie o spoločenskej interakcii/spolupráca (blízke okolie),
- vedomie o zodpovednosti za svoje záväzky,
- vedomie o celku a jeho častiach,
- vedomie o potrebe vykonávať kontrolu,
- vedomie o potrebe plánovať.

Úroveň B1: Prahová úroveň rozvíjania finančnej kultúry, učiaci sa má v základoch rozvinuté všetky kompetencie a dokáže ich aplikovať vo väčšine životných situácií. Má:

- vedomie o výmenách/interakciách v blízkom sociokultúrnom kontexte,
- vedomie o celku a jeho častiach a vedomie o kvantite,
- vedomie o rôznych formách konkrétnej operácie,
- vedomie o možnosti výberu,
- vedomie o potrebe preukázateľnosti,
- vedomie o variabilite hodnoty,
- vedomie o potrebe zabezpečiť vlastný majetok.

Úroveň B2: Pokročilý, učiaci sa má pokročilú úroveň kompetencií a dokáže ich efektívne aplikovať vo všetkých situáciách. Má:

- vedomie o variabilných ekonomických faktoroch v širšom sociokultúrnom kontexte,
- vedomie o možnej manipulácii.

Zároveň dokáže:

- ochraňovať fungovanie efektívnych systémov kontroly finančných aktív, investícií, dlhov, príjmov a výdavkov,
- efektívne prevziať zodpovednosť za riadenie finančných tokov,
- nájsť hlavné a sekundárne zdroje na financovanie projektov, programov a pod.,
- odpovedať na externé kontroly a poskytnúť objektívne informácie o finančnom výkone.

Úroveň C1: Expert, učiaci sa disponuje hlbokým porozumením základných kompetencií a kreatívne ich využíva v najkomplexnejších a najťažších situáciách. Dokáže:

- komplexne zhodnotiť premenné v strategických kontextoch, ktoré využívajú politiky, procesy, praktiky, systémy a rámce v oblasti finančného riadenia,
- získať istotu, že partneri, organizácie alebo verejné úrady chápu dôležitosť efektívneho a hospodárneho riadenia finančných tokov,
- zhodnotiť, či je prostredie pre plánovanie a finančné riadenie adekvátne.

Úroveň C2: Špecialista, disponuje hlbokým porozumením základných kompetencií a kreatívne ich využíva v najkomplexnejších a najťažších situáciách, zároveň dokáže vysvetľovať všetky dynamické princípy fungovania finančného riadenia, vytvárať nové a dokazovať ich.

Spoločný referenčný rámec na rozvíjanie finančnej kultúry je určený predovšetkým učiteľkám a učiteľom, ďalej všetkým odborníkom v oblasti vzdelávania a hodnotenia, ktorí sa postupne snažia vstúpiť do vedomia žiakov a žiačok túžbu hľadať, skúmať, dospieť vlastným rozumom k rozhodovaniu a konaniu, ktoré pramení práve z rozumu vytríbeného aj výučbou.

Tabuľka 1a: Kompetencie v oblasti myslenia – Jazyk a komunikácia

OBLASŤ 1.	KOMPETENCIA	OPIS KOMPETENCIÍ V JEDNOTLIVÝCH ÚROVNIACH			
JAZYK A KOMUNIKÁCIA	1.1 Počúvanie	A1	A2	B1	B2
		Dokáže rozpoznať známe slová a základné pojmy.	Dokáže pochopiť zmysel v krátkych, zreteľne artikulovaných a jednoduchých textoch, napr. správach a oznámeniach. Dokáže porozumieť základnej slovnej zásobe vo vzťahu k oblastiam, ktoré sa ho bezprostredne dotýkajú.	Dokáže pochopiť hlavné body ústneho prejavu o známych veciach, vrátane rozhlasových alebo televíznych programov o aktuálnych udalostiach a témach osobného či odborného záujmu, ak je prejav relatívne pomalý a zreteľný.	Dokáže pochopiť väčšinu televíznych správ a programov o aktuálnych udalostiach. Dokáže porozumieť dlhšej reči/prednáške a jej zložitej argumentačnej línii za predpokladu, že téma mu je dostatočne známa.
	1.2 Čítanie	A1	A2	B1	B2
		Rozumie známym slovám a základným pojmom v jednoduchých vetách.	Dokáže čítať veľmi krátke jednoduché texty. Dokáže nájsť konkrétne predvídateľné informácie v jednoduchom každodennom texte.	Dokáže porozumieť všeobecným opisným a výkladovým textom. Dokáže porozumieť textom, ktoré obsahujú všeobecnú slovnú zásobu.	Dokáže porozumieť článkom a správam o aktuálnych problémoch, v ktorých autori zaujímajú konkrétne názory alebo postoje.
	1.3 Dialógy	A1	A2	B1	B2
		Dokáže komunikovať jednoduchým spôsobom. Dokáže položiť jednoduchú otázku a odpovedať na ňu.	Dokáže komunikovať v jednoduchých a bežných situáciách, ktoré vyžadujú jednoduchú a priamu výmenu informácií o známych témach a činnostiach. Dokáže zvládnuť veľmi krátku spoločenskú konverzáciu, napriek tomu, že jej tému nemá úplne zvládnuť.	Dokáže nepripravený vstúpiť do konverzácie na témy, ktoré sú známe alebo pochádzajú z oblasti jeho záujmu. Dokáže konverzačne zvládnuť väčšinu každodenných spoločenských situácií.	Dokáže plynulo konverzovať o všeobecných spoločenských témach. Dokáže sa aktívne zúčastniť na diskusii na známe témy, pričom vyjadruje a presadzuje svoje názory a postoje.
	1.4 Samostatný ústny prejav	A1	A2	B1	B2
		-	Dokáže použiť sériu fráz a viet na jednoduchý opis.	Dokáže jednoducho opísať udalosti, svoje skúsenosti a požiadavky. Dokáže stručne zdôvodniť svoje rozhodnutia, názory a plány.	Dokáže prezentovať témy, ktoré sa vzťahujú na oblasť jeho záujmu. Dokáže vysvetliť svoje stanovisko k aktuálnym otázkam.
	1.5 Písanie	A1	A2	B1	B2
		-	Dokáže napísať krátke jednoduché oznámenia a správy, ktoré sa vzťahujú k jeho bezprostredným potrebám. Dokáže napísať veľmi jednoduchý list resp. mail na témy, ktoré sú mu známe.	Dokáže napísať jednoduchý súvislý text na témy, ktoré sú mu známe alebo ho osobne zaujímajú.	Dokáže napísať text, ktorý objasňuje dôležitosť udalostí resp. skúseností. Dokáže napísať vecný text, v ktorom poskytne dôkazy na podporu konkrétneho názoru alebo proti nemu.

Tabuľka 1b: Konkretizácia kompetencií v oblasti myslenia – Jazyk a komunikácia

OBLASŤ 1.	KONTEXT	ZARADENIE VÝKONOV A POJMOV DO KOGNITÍVNYCH ÚROVNÍ V RÁMCI JEDNOTLIVÝCH PREDMETOV			
JAZYK A KOMUNIKÁCIA		A1	A2	B1	B2
	Vnútorý kontext	formulovať, navrhnúť, opísať, počítať, pomenovať, porovnať, použiť, preformulovať, priradiť, rozlíšiť, roztriediť, vybrať, vyjadriť čas a priestor, vyjadriť názor/postoj, vymenovať, vytvoriť príbeh/úlohu, zaradiť do kategórií, zopakovať, zoradiť	charakterizovať, formulovať, navrhnúť, obhájiť, opísať, overiť, počítať, pomenovať, porovnať, porozumieť, použiť, preformulovať, priradiť, rozhodnúť, rozlíšiť, roztriediť, určiť, vizualizovať čas a priestor, vybrať, vyhľadať informácie, vyjadriť čas a priestor, vyjadriť názor/postoj, vymedziť čas a priestor, vysvetliť, vytvoriť príbeh/úlohu, zaradiť do kategórií, znázorniť, zoradiť	analyzovať, aplikovať, argumentovať, charakterizovať, kategorizovať, obhájiť, overiť, počítať, porozumieť, posúdiť, rozhodnúť, rozpoznať znaky, sumarizovať, určiť, určiť zmeny v čase a priestore, vizualizovať čas a priestor, vyhľadať informácie, vyjadriť čas a priestor, vymedziť čas a priestor, vysvetliť, vytvoriť koncept, vytvoriť štruktúru/systematizovať, zhodnotiť	analyzovať, argumentovať, interpretovať, kategorizovať, posúdiť, rozpoznať znaky, tvoriť čas a priestor, určiť zmeny v čase a priestore, vytvoriť kategórie, vytvoriť koncept, vytvoriť štruktúru/systematizovať, zhodnotiť, zovšeobecniť
	Vonkajší kontext	pozri tabuľku č. 8	pozri tabuľku č. 8	pozri tabuľku č. 8	pozri tabuľku č. 8
	Predmet	slovenský jazyk a literatúra, cudzie jazyky, vyučovacie jazyky			

Tabuľka 2a: Kompetencie v oblasti myslenia – Matematika a práca s informáciami

OBLASŤ 2.	KOMPETENCIA	OPIS KOMPETENCIÍ V JEDNOTLIVÝCH ÚROVNIACH			
		A1	A2	B1	B2
MATEMATIKA A PRÁCA S INFORMÁCIAMI	2.1 Abstrahovanie – modelovanie	Dokáže pochopiť základné pojmy (kvantita, porovnanie, číslo, veľkosť...).	Dokáže pochopiť základné pojmy a koncepty.	Dokáže pochopiť základné pojmy a koncepty vo vzájomných vzťahoch. Dokáže porozumieť základným modelom a využívať ich.	Dokáže používať všeobecné pojmy a koncepty v známych kontextoch. Dokáže využívať všeobecné modely v základných kontextoch.
	2.2 Korektné argumentovanie	Dokáže pochopiť veľmi jednoduché postupy.	Dokáže použiť jednoduchý postup pri riešení úloh v jemu známom kontexte.	Dokáže aplikovať určený postup na riešenie úloh. Dokáže riešiť jednoduché problémy/úlohy v jemu známom kontexte.	Dokáže vybrať vhodný postup na riešenie úloh a korektné ho zdôvodniť. Dokáže vyriešiť zložitý (komplexný) problém v jemu známom kontexte.
	2.3 Overovanie argumentácie	Dokáže posúdiť pravdivosť elementárneho výroku.	Dokáže sformulovať elementárny výrok (v zmysle matematickej logiky).	Dokáže posúdiť pravdivosť jednoduchého výroku. Dokáže sformulovať jednoduchý výrok (v zmysle výrokovej logiky).	Dokáže posúdiť pravdivosť zložitého výroku. Dokáže sformulovať zložitý výrok.
	2.4 Abstrahovanie – pojmotvorba	Dokáže si vytvoriť základnú predstavu o význame jemu známych predmetov/znakov.	Dokáže si vytvoriť predstavu o význame predmetov a znakov.	Dokáže zaradiť významy znakov do správnych kategórií. Dokáže analyzovať významy znakov.	Dokáže správne aplikovať významy znakov v rôznych kontextoch. Dokáže analyzovať významy znakov v širších kontextoch.
	2.5 Tvorenie nových konceptov ako výskumných nástrojov	-	Dokáže si vytvoriť predstavu o základných kategóriách v jemu známom kontexte.	Dokáže posúdiť základné charakteristiky jemu známych kategórií. Dokáže posúdiť základné charakteristiky jednoduchých konceptov a správne ich zaradiť do jemu známych kategórií.	Dokáže vytvoriť jednoduchý koncept v jemu známom kontexte. Dokáže vysvetliť podstatu navrhnutého konceptu.

Tabuľka 2b: Konkretizácia kompetencií v oblasti myslenia – Matematika a práca s informáciami

OBLASŤ 2:		ZARADENIE VÝKONOV A POJMOV DO KOGNITÍVNYCH ÚROVNÍ V RÁMCI JEDNOTLIVÝCH PREDMETOV			
KONTEXT		A1	A2	B1	B2
MATEMATIKA A PRÁCA S INFORMÁCIAMI	Vnútorý kontext	formulovať, navrhnuť, opísať, počítať, pomenovať, porovnať, použiť, priradiť, rozlíšiť, roztriediť, vybrať, vyjadriť čas a priestor, vyjadriť názor/postoj, vymenovať, vytvoriť príbeh/úlohu, zaradiť do kategórií, zopakovať, zoradiť	charakterizovať, formulovať, navrhnuť, obhájiť, opísať, overiť, počítať, pomenovať, porovnať, porozumieť, použiť, priradiť, rozhodnúť, rozlíšiť, roztriediť, určiť, vizualizovať čas a priestor, vybrať, vyhľadať informácie, vyjadriť čas a priestor, vyjadriť názor/postoj, vymedziť čas a priestor, vysvetliť, vytvoriť príbeh/úlohu, zaradiť do kategórií, znázorniť, zoradiť	analyzovať, aplikovať, argumentovať, charakterizovať, kategorizovať, obhájiť, overiť, počítať, porozumieť, posúdiť, rozhodnúť, rozpoznať znaky, sumarizovať, určiť, určiť zmeny v čase a priestore, vizualizovať čas a priestor, vyhľadať informácie, vyjadriť čas a priestor, vymedziť čas a priestor, vysvetliť, vytvoriť koncept, vytvoriť štruktúru/systematizovať, zhodnotiť	analyzovať, argumentovať, interpretovať, kategorizovať, posúdiť, rozpoznať znaky, tvoriť čas a priestor, určiť zmeny v čase a priestore, vytvoriť kategórie, vytvoriť koncept, vytvoriť štruktúru/systematizovať, zhodnotiť, zovšeobecniť
	Vonkajší kontext	pozri tabuľku č. 8	pozri tabuľku č. 8	pozri tabuľku č. 8	pozri tabuľku č. 8
	Predmet	matematika, informatika, občianska náuka			

Tabuľka 3a: Kompetencie v oblasti myslenia – Človek a spoločnosť

OBLASŤ 3.	KOMPETENCIA	OPIS KOMPETENCIÍ V JEDNOTLIVÝCH ÚROVNIACH			
ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ	3.1 Pozorovanie	A1	A2	B1	B2
		Dokáže pozorovať a rozpoznať objekty a činnosti v situáciách, ktoré sú mu blízke. Dokáže rozpoznať časť od celku.	Dokáže pozorovať objekty a činnosti v rôznorodých situáciách. Dokáže rozpoznať jednotlivé časti celku.	Dokáže pozorovať jednoduché udalosti, javy a procesy. Dokáže pozorovať základné vzťahy a súvislosti. Dokáže pozorovať časti celku.	Dokáže systematicky pozorovať komplexné udalosti a javy a procesy. Dokáže systematicky pozorovať vzťahy a súvislosti v širokých kontextoch.
	3.2 Experimentovanie	A1	A2	B1	B2
		Dokáže postupovať podľa jednoduchého zadania.	Dokáže pochopiť vybraný predmet skúmania. Dokáže zrealizovať časť vybraného jednoduchého experimentu.	Dokáže navrhnúť jednoduchý postup skúmania. Dokáže zrealizovať jednoduchý experiment.	Dokáže aplikovať správny postup na akýkoľvek typ experimentu. Dokáže správne zapísať priebeh experimentu, vyhodnotiť a obhájiť ho.
	3.3 Formulácia hypotéz	A1	A2	B1	B2
		Dokáže formulovať jednoduché otázky z problematiky, ktorá je mu blízka.	Dokáže naformulovať jednoduché tvrdenie k predmetu skúmania.	Dokáže naformulovať tvrdenie a jednoduchú hypotézu k predmetu skúmania. Dokáže jednoducho opísať výskumný problém.	Dokáže na základe výskumného problému adekvátne naformulovať hypotézu. Dokáže zdôvodniť svoju hypotézu.
	3.4 Overovanie hypotéz	A1	A2	B1	B2
		Dokáže posúdiť pravdivosť jednoduchého tvrdenia z oblasti, ktorá mu je známa.	Dokáže jednoducho zdôvodniť pravdivosť resp. nepravdivosť tvrdenia z oblasti jeho záujmu.	Dokáže zvoliť vhodný postup overovania jednoduchej hypotézy resp. výskumnej otázky. Dokáže jednoducho naformulovať výsledok overovania hypotézy.	Dokáže zvoliť vhodný postup overovania hypotéz jednoduchého experimentu a správne ho zrealizovať. Dokáže obhájiť výsledky svojho experimentu.
	3.5 Inovovanie výskumnej metodiky	A1	A2	B1	B2
		-	Dokáže rozpoznať rôzne uhly pohľadu na jemu blízku problematiku.	Dokáže navrhnúť dva rôzne postupy riešenia jednoduchého problému v jemu známej oblasti.	Dokáže ponúknuť alternatívne riešenie jednoduchej výskumnej problematiky z oblasti jeho záujmu. Dokáže zdôvodniť postup alternatívneho riešenia.

Tabuľka 3b: Konkretizácia kompetencií v oblasti myslenia – Človek a spoločnosť⁸

OBLASŤ 3.	KONTEXT	ZARADENIE VÝKONOV A POJMOV DO KOGNITÍVNYCH ÚROVNÍ V RÁMCI JEDNOTLIVÝCH PREDMETOV			
ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ		A1	A2	B1	B2
	Vnútorný kontext	formulovať, navrhnuť, opísať, počítať, pomenovať, porovnať, použiť, preformulovať, priradiť, rozlíšiť, roztriediť, vybrať, vyjadriť čas a priestor, vyjadriť názor/postoj, vymenovať, vytvoriť príbeh/úlohu, zaradiť do kategórií, zopakovať, zoradiť	charakterizovať, formulovať, navrhnuť, obhájiť, opísať, overiť, počítať, pomenovať, porovnať, porozumieť, použiť, preformulovať, priradiť, rozhodnúť, rozlíšiť, roztriediť, určiť, vizualizovať čas a priestor, vybrať, vyhľadať informácie, vyjadriť čas a priestor, vyjadriť názor/postoj, vymedziť čas a priestor, vysvetliť, vytvoriť príbeh/úlohu, zaradiť do kategórií, znázorniť, zoradiť	analyzovať, aplikovať, argumentovať, charakterizovať, kategorizovať, obhájiť, overiť, počítať, porozumieť, posúdiť, rozhodnúť, rozpoznať znaky, sumarizovať, určiť, určiť zmeny v čase a priestore, vizualizovať čas a priestor, vyhľadať informácie, vyjadriť čas a priestor, vymedziť čas a priestor, vysvetliť, vytvoriť koncept, vytvoriť štruktúru/systematizovať, zhodnotiť	analyzovať, argumentovať, interpretovať, kategorizovať, posúdiť, rozpoznať znaky, tvoriť čas a priestor, určiť zmeny v čase a priestore, vytvoriť kategórie, vytvoriť koncept, vytvoriť štruktúru/systematizovať, vytvoriť syntézu, zhodnotiť, zovšeobecniť
	Vonkajší kontext	pozri tabuľku č. 8	pozri tabuľku č. 8	pozri tabuľku č. 8	pozri tabuľku č. 8
	Predmet	prvouka, vlastiveda, dejepis, geografia, občianska náuka, etická výchova, náboženská výchova			

⁸ táto kognitívna oblasť je aplikovateľná aj na oblasti inovovaného štátneho vzdelávacieho programu Človek a príroda a Človek a svet práce

Tabuľka 4: Kompetencie v oblasti konania – Motivácia

OBLASŤ 4.	KOMPETENCIA	OPIS KOMPETENCIÍ V JEDNOTLIVÝCH ÚROVNIACH			
MOTIVÁCIA	4.1 Motivácia a formulovanie osobných cieľov	A1	A2	B1	B2
		Dokáže vyjadriť konkrétny osobný cieľ.	Dokáže vyjadriť konkrétny osobný cieľ v jednoduchom sociálnom kontexte.	Dokáže vyjadriť osobné ciele v sociálno-kultúrnom kontexte. Dokáže vyjadriť bezprostredný cieľ pre účely seberealizácie.	Dokáže vyjadriť osobné ciele v širšom sociálno-kultúrnom kontexte. Dokáže vyjadriť osobné ciele pre účely seberealizácie.
	4.2 Rozpoznávanie /objavovanie možností	A1	A2	B1	B2
		Dokáže si uvedomiť viaceré možnosti pri konkretizovaní osobného cieľa.	Dokáže naformulovať možnosti realizácie osobného cieľa.	Dokáže posúdiť možnosti realizácie bezprostredných osobných cieľov v sociálno-kultúrnom kontexte. Dokáže vybrať vhodné možnosti realizácie bezprostredných osobných cieľov v sociálno-kultúrnom kontexte.	Dokáže identifikovať rôzne možnosti pri realizácii svojich osobných cieľov v širšom sociálno-kultúrnom kontexte. Dokáže obhájiť vhodné možnosti pri realizácii svojich osobných cieľov v širšom sociálno-kultúrnom kontexte.
KONTEXT					
	Vnútorný kontext	A1	A2	B1	B2
		dôverovať sebe, dôverovať druhým, komunikovať adekvátne, odhadnúť riziko, rešpektovať seba, rešpektovať druhých, rozhodovať sa, správať sa zainteresovane, správať sa zodpovedne, určovať priority, uvedomovať si			

Tabuľka 5: Kompetencie v oblasti konania – Tvorba stratégií

OBLASŤ 5.	KOMPETENCIA	OPIS KOMPETENCIÍ V JEDNOTLIVÝCH ÚROVNIACH			
TVORBA STRATÉGIÍ	5.1 Posúdenie a výber alternatív konania	A1	A2	B1	B2
		Dokáže si uvedomiť, že má na výber z viacerých možností.	Dokáže si zvoliť sociálne prijateľnú alternatívu svojho správania v jemu známych situáciách.	Dokáže sa rozhodnúť pre sociálne a kultúrne najvhodnejšiu alternatívu svojho konania. Dokáže mnohostranne posúdiť alternatívy konania vo svojom blízkom prostredí.	Dokáže sa účinne rozhodovať a konať v širšom sociálno-kultúrnom kontexte. Dokáže obhájiť jednotlivé alternatívy svojho konania v širšom sociálno-kultúrnom kontexte.
	5.2 Testovanie možností a revidovanie konania	A1	A2	B1	B2
		Dokáže vyskúšať odpozorované možnosti konania svojho blízkeho okolia v rôznych situáciách.	Dokáže korigovať nevhodné prejavy svojho konania na základe reakcií blízkeho okolia.	Dokáže adekvátne konať v podmienkach blízkeho sociálno-kultúrneho kontextu. Dokáže korigovať svoje konanie v závislosti od reakcie okolia.	Dokáže adekvátne konať resp. revidovať svoje konanie v podmienkach širšieho sociálno-kultúrneho kontextu. Dokáže obhájiť svoje konanie v širšom sociálno-kultúrnom prostredí.
	KONTEXT				
	Vnútorný kontext	A1	A2	B1	B2
	dôverovať sebe, dôverovať druhým, komunikovať adekvátne, odhadnúť riziko, rešpektovať seba, rešpektovať druhých, rozhodovať sa, správať sa zainteresovane, správať sa zodpovedne, určovať priority, uvedomovať si				

Tabuľka 6: Kompetencie v oblasti konania - Intrapersonálne dispozície

OBLASŤ 6.	KOMPETENCIA	OPIS KOMPETENCIÍ V JEDNOTLIVÝCH ÚROVNIACH			
INTRAPERSONÁLNE DISPOZÍCIE	6.1 Porozumenie vlastnej motivácii	A1	A2	B1	B2
		Dokáže na základe podnetu vyjadriť svoj postoj k situácii, ktorá sa ho bezprostredne dotýka.	Dokáže samostatne vyjadriť svoj postoj k situácii, ktorá sa ho bezprostredne dotýka.	Dokáže porozumieť dôvodom svojho konania. Dokáže posúdiť dôsledky svojho konania v každodenných situáciách.	Dokáže zhodnotiť dôsledky svojho konania v širšom sociálno-kultúrnom kontexte. Dokáže zdôvodniť svoje konanie v širšom sociálno-kultúrnom kontexte.
	KONTEXT				
	Vnútorňý kontext	A1	A2	B1	B2
	dôverovať sebe, dôverovať druhým, komunikovať adekvátne, odhadnúť riziko, rešpektovať seba, rešpektovať druhých, rozhodovať sa, správať sa zainteresovane, správať sa zodpovedne, určovať priority, uvedomovať si				

Tabuľka 7: Kompetencie v oblasti konania - Interpersonálne dispozície

OBLASŤ 7.	KOMPETENCIA	OPIS KOMPETENCIÍ V JEDNOTLIVÝCH ÚROVNIACH			
INTERPERSONÁLNE DISPOZÍCIE		A1	A2	B1	B2
	7.1 Porozumenie motivácii hodnotových systémov iných	Dokáže na základe podnetu rozpoznať dôvod konania iného v známej, resp. blízkej situácii.	Dokáže porozumieť postojom a motiváciám iných v bežných životných situáciách.	Dokáže porozumieť konaniu iných v známom sociálno-kultúrnom kontexte. Dokáže pochopiť dôsledky konania iných v každodenných situáciách.	Dokáže kriticky zhodnotiť konanie iných v širšom sociálno-kultúrnom kontexte. Dokáže zovšeobecniť príčiny konania sociálnych skupín v spoločenskom kontexte.
	7.2 Ovplyňovanie sociálneho života	Dokáže identifikovať pozitívne príklady konania v prospech iných.	Dokáže rozlíšiť pozitívne a negatívne dôsledky správania sa iných v blízkom sociálnom prostredí.	Dokáže motivovať svoje blízke okolie k pomoci druhým. Dokáže rozpoznať jednoznačné prejavy manipulácie.	Dokáže pozitívne ovplyvňovať sociálny život iných v jeho blízkom okolí. Dokáže rozpoznať rôzne formy manipulácie.
	KONTEXT				
	Vnútorý kontext	A1	A2	B1	B2
	dôverovať sebe, dôverovať druhým, komunikovať adekvátne, odhadnúť riziko, rešpektovať seba, rešpektovať druhých, rozhodovať sa, správať sa zainteresovane, správať sa zodpovedne, určovať priority, uvedomovať si				

Tabuľka 8: Vonkajší kontext/štruktúra pojmov

ÚROVEŇ	VONKAJŠÍ KONTEXT
A1	banka, bankomat, bohatstvo, cena, chudoba, dar, euro, hotovosť, majetok, mena, minca, mzda, nákup, obchod, osobné údaje, peniaze, PIN, plán sporenia, platba, platobná karta, podnikateľ, poistenie, ponuka, poplatok, poukážka, pôžička, práca, reklama, reklamácia, rozpočet, trh, účet, úspory, vklad, vkladná knižka, výplata, zľava, zostatok
A2	akciová cena, bankový účet, bankový výpis, bankrot, bezhotovostná platba, bonus, cenník, charita, číslo bankového účtu, čistá mzda, daň, debetná karta, dedič, dlh, dlžník, dôchodok, dohoda, elektronické bankovníctvo, falošná reklama, falošný tovar (fejk), finančný plán, hodnota, hotovostná platba, hrubá mzda, kapitál, korupcia, kurzový lístok, malus, manko, nedostatok, odvod, online nákup, plán príjmov a výdavkov, platobný terminál, podvod, poisťka, poisťovňa, príjem, riziko, splátka, splátkový kalendár, sponzoring, sporenie, sporiaci účet, spotrebiteľ, sťažnosť, strata, termínovaný vklad, úrok, úroková sadzba, úver, výdavok, výmenný kurz, záložňa, záruka, záväzok, zisk, životné minimum
B1	akcia, aktuálny zostatok, banková operácia, bankové tajomstvo, bankový prevod, bežný účet, bezúročné obdobie, BIC, bonita, BPIN, brutto mzda, burza, cash flow, cenný papier, čistá/hrubá/superhrubá mzda, daň z príjmu, deficit, disponibilný zostatok, dlhodobý úver, dlhová pasca, dôchodkové zabezpečenie, DPH, ePay, exekúcia, finančné plánovanie, finančný poradca, finančný produkt/služba, garancia, hmotná núdza, hnutelný/nehnutelný majetok, hospodárstvo, hypotéka, IBAN, identifikačný kód banky, inflácia, inkaso, internet banking, investícia, investor, investovanie, istina, konštantný symbol, kreditná karta, krytie, leasing, lehota splatnosti úveru, likvidita, miera výnosnosti, minimálny zostatok, mobil banking, náhrada škody, nákup na splátky, nebankový subjekt, nepovolené prečerpanie, nepravidelný výdavok, nominálna úroková miera, obchodné podmienky, obchodný plán, odňatie, zabavenie vecí, odvody do zdravotnej a sociálnej poisťovne, osobná finančná rezerva, osobný dôchodkový účet, penzijný fond, podnikateľské prostredie, podnikateľský plán, poisťná udalosť, poisťná zmluva, poisťné plnenie, portfólio, pravidelný a nepravidelný príjem, pravidelný výdavok, príjem z úrokov, príkaz na úhradu, provízia, reálna úroková miera, renta, ročná percentuálna miera nákladov, ručiteľ, rýchle pôžičky, sadzobník poplatkov, sankčný úrok, šeková knižka, SIPO, škodová udalosť, sociálna dávka – dávka v hmotnej núdzi, sociálna podpora (rodinné dávky), sociálne poistenie, špecifický symbol, spoluúčasť, spotrebiteľský úver, spotrebná daň, spotrebný úver, stavebný úver, SWIFT, transakcia, trvalý platobný príkaz, úrok z omeškania, úverový limit, úžera, úžerník, valuta, variabilný symbol, veriteľ, vinkulácia, virtuálna mena/kryptomena, vkladový produkt, vlastné imanie, výnos, výpovedná lehota, zabezpečenie úveru, zábezpeka, záložné právo, zamestnanecký benefit, závet, živnosť, životná úroveň, životné a neživotné poistenie, zmenka, zmluva, zrážky zo mzdy
B2	akontácia, americká hypotéka, anuita, cash advance, cash back, cenný papier, charge karta, čistý majetok, daňová a odvodová politika, devíza, devízový kurz, disponent, diverzifikácia, dividenda, dlhopis, ekonómia, ekonomika, embosovaná platobná karta, filantrop, finančná rezerva, fixná úroková sadzba, hypotekárny úver, investičný fond, investičný plán, konsolidácia úverov, kontokorentný úver, medziúver, mimoriadna splatnosť úveru, obligácia, peňažný trh, podielový fond, predčasné splatenie úveru, priame a nepriame dane, revolvingový úver, riadenie rizík, sociálna pomoc, správčovská spoločnosť, stavebné sporenie, tolerančné obdobie, úverová história, úverové skóre, úverový register, variabilná úroková sadzba, základná úroková sadzba, zložené úročenie, znalecký posudok